

ÉRETTSÉGI VIZSGA • 2009. október 27.

MOZGÓKÉPKULTÚRA ÉS MÉDIAISMERET

EMELT SZINTŰ ÍRÁSBELI ÉRETTSÉGI VIZSGA

JAVÍTÁSI-ÉRTÉKELÉSI ÚTMUTATÓ

**OKTATÁSI ÉS KULTURÁLIS
MINISZTERIUM**

ISMERETEKET ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK (maximum 15 pont)

1. (7 pont)

Válassza ki, és **jelölje** aláhúzással az alábbiak közül a **helyes választ vagy válaszokat**:

- a) A kultivációs elmélet aktív közönséget feltételez.
- b) A kultivációs elmélet a televízióműsorok rövidtávú hatásait modellezi.
- c) A kultivációs elmélet a televízióműsorok hosszútávú hatásait modellezi.
- d) A kultivációs elemzés elsősorban a televíziós műsorok által reprezentált valóságot hasonlítja össze a statisztikai adatokban megragadható valósággal
- e) A kultivációs elemzés elsősorban a televíziós műsorok által reprezentált valóságot hasonlítja össze a nézők valóságról vélelmezett becsléseivel.
- f) A kultivációs elmélet feltevése szerint a tévézés idővel fokozatosan azt eredményezi, hogy a közönség a társadalomról olyan képet alakít ki, amely megfelel a televízió által közvetített sztereotipizáló, torz és szelektív valóságnak.
- g) A kultivációs elméletet a direkthatás-elméletek közé soroljuk.

Helyes válasz: c, e, f.

2. (3 pont)

Fogalmazza meg röviden, **milyen összefüggések** mutathatók ki a **plánozás és a színészi játék között!**

Helyes válasz:

1-1-1 pontot kap a vizsgázó, ha a fő plántípusok szerint helyes és lényegi megállapításokat tesz a színészi játékra vonatkozóan, például az alábbiak szerint:

– A totálképek elsősorban a testre, a szereplők fizikai (inter)akcióinak ábrázolására alkalmasak, így a színész itt elsősorban a testbeszédre támaszkodhat, arcjátéka hangsúlyosabb lehet (ld. némafilmek).

– A szekondok esetében a hangsúly elsősorban a verbális kommunikáción van, ez a képkivágat kedvez leginkább a természetes, életközeli játéktílusnak.

– A közelképek esetében a színész ismét inkább a metakommunikációra helyezi a hangsúlyt, ám ezúttal csak nagyon visszafogott módon, számolva a közelkép fokozó hatásával.

3. (3 pont)

Fejezze ki az idő múlását egy várakozás jelenetében

- a) **tisztán asszociatív,**
- b) **párhuzamos,**
- c) **függőleges montázs segítségével!**

Írja le röviden, milyen képkapcsolatokra építené a jelenetet ez egyes esetekben!

Helyes válasz:

1-1-1 pontot kap a vizsgázó, ha a megfelelő montázstípusok szerint helyes és lényegi észrevételeket tesz a jelenet cselekményszervezésére vonatkozóan, például az alábbiak szerint:

*– **Asszociatív** montázs lehet pl. az, ha a várakozó férfi képsora után egy falióra képét illesztjük (amennyiben ez az óra a férfi karórája, amit egyre idegesebben nézeget, a montázskapcsolat narratív jelleggel is felruházódik).*

*– **Párhuzamos** montázssal váltogatunk a várakozó férfi és pl. a randevúra siető nő között.*

*– **Függőleges** montázs lehet, ha a férfit mutató képek sorához hangos óraketyegés zörejét illesztjük.*

4. (2 pont)
Határozza meg az **intertextualitás** fogalmát a **tömegkommunikáció által közvetített szövegek** esetében!

Helyes válasz:

Koherens, kerek, legalább két szemponttal dolgozó megoldás 2 pontot, egy válaszelemmel dolgozó meghatározás 1 pontot ér, például az alábbiak szerint:

A médiában a szövegek folyamatosan idézik egymást. Szereplők, műfaji megoldások, ironikus utalások fűzik egymásba a médiaszövegeket. Ezt a folyamatot részint a sorozatelve működése motiválja, részint a befogadás, a nézői figyelem, a nézői tapasztalat folyamatos megszólítása, ingerlése.

A LÁTOTT FILMRÉSZLETTEL KAPCSOLATOS SZÖVEGÉRTÉSI FELADAT
(maximum 30 pont)

5. 1 pont
A részlet alapján egy mondatban **fogalmazza meg, hogy mi lehet a mű alaptémája?** (1 pont)

Helyes válasz:

Válaszként elfogadható és 1 pontot ér a következő vagy ezekhez hasonlóan a részlettel igazolható egyéb állítások bármelyike:

- a fegyvertartás amerikai szabályainak szigorításával kapcsolatos éles viták;*
- a Columbine Gimnáziumban történt vérengzés következményeinek hatása az amerikai iskolák biztonságára és a diákok viselkedésére;*
- a társadalmi környezet ellentmondásos hatása az amerikai iskolások nevelésére.*

6. 2 pont
Állapítsa meg, és legalább két érvel indokolja is, kinek a hangját, kommentárját halljuk a film alatt!

Helyes válasz: A rendező hangját halljuk, vagyis ő a kommentátor. (Elfogadható, ha a vizsgázó nem a rendezőt, hanem a riportert jelöli meg a válaszban.) (1 pont)

További 1 pontot kap a vizsgázó, ha állítását helyesen indokolja, azzal, hogy a hang azonos a riportok során is, vagy/és a kommentátor hangja egyes szám első személyben beszél akkor, amikor a kék pólós riportert (rendezőt, Moore-t) látjuk.

7. 6 pont
Az alábbi állításkezdemények közül azokat **fejezze be** (vagyis azokat indokolja), **amelyekkel egyetért!**

- a) a film a részlet alapján egy dokumentum-játékfilm lehet, mert
- b) a film a részlet alapján nem lehet egy dokumentum-játékfilm, mert
- c) a részlet egy filmhíradóból származhat, mert

- d) a részlet nem származhat egy filmhíradóból, mert
- e) a részlet egy oknyomozó dokumentumfilmből való lehet, mert
- f) a részlet nem származhat egy oknyomozó dokumentumfilmből, mert

Helyes válasz:

2-2-2 pontot, vagyis összesen hat pontot kaphat a vizsgázó, ha a b), d) és e) válaszokat fejezi be, de csak abban az esetben, ha válaszában helyes indoklással él, például a következők szerint:

- *A film a részlet alapján nem lehet egy dokumentum-játékfilm, mert a megtörtént eseteket az eredeti szereplőkkel, a történetek eredeti kontextusában, dokumentumfilmes eszközökkel mutatja be;*
- *A részlet nem származhat egy filmhíradóból, mert nem egy hírt fogalmaz meg, jóval hosszabb a filmhíradókban alkalmazott sztenderdeknél, nem épít a hangharapás eszközére, nem látunk a részletben híradóstúdiót sem;*
- *A részlet egy oknyomozó dokumentumfilmből való lehet, mert egy tragikus eset kapcsán annak okait, magyarázatát kutatja.*

8. 4 pont

Állapítsa meg, majd indokolja is, hogy vajon a látott részlet a teljes mű elbeszélő szerkezetének mely szakaszaiból nem származhat?
(4 pont)

Helyes válasz:

1-1 pontot ér, ha a vizsgázó helyesen jelöli meg, hogy a részlet nem származhat a mű kezdő-nyitó (expozíciós) részéből, illetve annak záró szakaszából, befejezéséből sem.

További 1-1 pontot ér a következő – vagy a részlettel igazolható egyéb releváns – indoklás:

- *a részlet elején a fő témául szolgáló iskolai vérengzésről már ismert és részletezett információként beszél a szöveg, annak főbb tényeit nem mutatja be, csupán utal rájuk, ezért valószínűtlen, hogy egy film elejét láttuk;*
- *a részlet a téma különféle aspektusainak, a vérengzés és az erőszakkultusz kiváltó okainak vizsgálatával foglalkozik, de nem összegez, nincsenek benne a látottak lényegét összefoglaló és visszautaló, tanulságot levonó megállapítások, esetleg kérdések, így nem valószínű, hogy a szöveg lezárásával volna dolgunk.*

9. 3 pont

Soroljon fel legalább három eltérő típusú dokumentumanyagot, amelyet a részletben valamiféle állítás melletti érvelés dokumentálására használnak fel a film készítői!

Röviden, egy-egy mondatban **fogalmazza meg, mi mellett érvelnek** a szóban forgó anyagokon megszólalók, illetve mi mellett érvel a mozgóképi formanyelv alkalmazásával az adott mozgóképi szövegrészlet!
(3 pont)

Helyes válasz:

Bármelyik három elfogadható a következő válaszokból az alábbi értelmű vagy ahhoz hasonlóan releváns indoklással (1-1 pont jár az anyag helyes megnevezéséért és a szóban forgó részlet helyes értelmezéséért):

– helyszíni felvételek/híradófelvételek a bekövetkezett eseményekről (pl. Charles Heston fellépése a Lőfegyverszövetség gyűlésén, ahol a fegyverviselési jogot a szabadság és a bátorság jelképeként fogalmazza meg a szónok; a fegyverviselésre vonatkozó törvények módosítását követelő utcai tüntetés, ahol az egyik columbine-i áldozat édesapja a fegyvertartási törvényeket okolja a tragédiáért, általánosabban az ország betegségéért);

– archív (konzerv)felvételek más csatornák, filmkészítők anyagaiból, híradófelvételeiből (pl. az abc7 adó műsorából, amelyek olyan jellemző eseteket idéznek fel, amik a columbine-i vérengzést követően – mintegy túlzó ellenreakcióként – az ország számos államában megtörténtek);

– marketing video (reklámanyag a helyes iskolai öltözködésről, melynek alkalmazásával elkerülhető, hogy a diákság az iskolában fegyvert viseljen);

– a filmhez készült riportok (pl. Moore interjúja Matt Stone-nal és Marilyn Mansonnal, melyek ellenpontozzák, kioltják azt a végletesen leegyszerűsítő és hamis vélekedést, amely a média által sztárolt provokatív művészekben látja az erőszak terjedésnek okát);

– film- és videokliprészletek az alkotóról szóló interjúkkal és a róluk szóló véleményformálóktól származó idézetekkel egybeszerkesztve (pl. a sokak által ismert South Park rajzfilmsorozatból vagy a Manson-klip részlete, amelyek felidézik a műveket, és hitelesítik a riportalanyokat).

10.

3 pont

Charlton Heston beszédéből idézünk:

- a) „El kell üznünk a gonoszt, egységes hazát kell teremtenünk!”
- b) „Szinte leírhatatlan kínokat kell még kiállnunk.”
- c) „Mi, a nép, szabad hazában élünk, a bátrak hazájában.”

Legalább három érveléssel bizonyítsa a Heston-beszéd lezárásig terjedő szakasz többi motívuma, képi vagy szöveges eleme, a filmnyelvi eszközök használata alapján, hogy az alkotók célja Heston álláspontjának, felfogásának megkérdőjelezése! (3 pont)

Helyes válasz: 1-1-1, maximum három pontot kap a vizsgázó az alábbi vagy más hasonlóan helytálló megfigyelésekre:

- Heston kijelentéseit közvetlenül átértelmezi a narrátortól származó információ: „csupán tíz nappal a columbine-i mészárlás után, a gyászoló lakosság követelése ellenére...”;
- a felszólalásból éppen a denveri polgármesternek szóló hestoni választ idézi a film, ami a történetek – a columbine-i tragédia – fényében nem a bátorság példája, hanem az otromba érzéketlenségé (az alkotók tehát a beszédből vett részlet kiválasztásával minősítik Heston hozzáállását);
- a Heston-beszéd alatt – még csak képekben bevágott – ellentünetés a montázshatással kérdőjelezi meg azt, amit Heston mond és tesz;
- a Lőfegyverszövetség nevében felszólaló Heston szavait ellenpontozza és hitelteleníti a fegyvertartást ellenzők gyűlésén felszólaló férfi, az egyik columbine-i áldozat apja, hiszen a kínokat nem az elegáns Hestonnak, de a szerencsétlen apának, a családnak kell valójában kiállnia;
- hogy a hestoni hallgatóság lenne a nép, azt vizuálisan, a tömeg nagyságának látványával kontrázza a film, amikor a fegyverviselés szabadsága ellen tüntetőket láttatja, ahol hasonlóan sokan vagy még többen vannak, mint a terem hallgatósága.

11. 3 pont

Elemezze röviden, miféle konkrét, illetve elvont jelentést hordoz a részletben a gimnázium nevének jelentése – Columbine – ahol a mészárlás történt? (Figyeljen arra, hogy nem a „Columbine” szó jelentésének feltárása a feladat!) (3 pont)

Helyes válasz:

1-1-1-, de maximum három pontot kaphat a vizsgázó, ha válaszában az alábbi, vagy azokhoz hasonlóan érvényes megállapításokat tesz:

- Columbine olyan határvonal a szűkebb denveri, a tágabb – az Egyesült Államok lakossága – és a legtágabb, az egész emberi közösség számára, amely az idő mércéjévé vált (hasonlatosan a nagy traumák okozta fordulópontokhoz): „Csupán tíz nappal a columbine-i mészárlás után...”, „Két évvel Columbine után...”;*
- Columbine a tragikus eseményre, az iskolai mészárlásra történő konkrét utalásként jelenik meg, a dokumentumanyagok a mészárlás okait, a tettesek iskolai pozícióját, a tragikus események utótörténetét vizsgálják;*
- Columbine egyfajta társadalmi trauma jeleként, szimbólumaként idéződik fel a szövegben: a megszólalók, a riportalányok az agresszió – s kiemelten a fiatalok erőszak – mint társadalmi probléma szinonimájaként beszélnek róla.*

12. 4 pont

Elemezze röviden a két hosszabb riportot! Válaszában elsősorban a riportalányok kiválasztását magyarázza, fogalmazza meg, mi Stone és Manson alapvető állítása, valamint térjen ki arra is, hogy megítélése szerint egyetért-e a mű alkotója az általuk elmondottakkal!

Helyes válasz:

A vizsgázó maximum négy pontot abban az esetben kaphat, ha elemzésében felismeri, hogy:

- a) a riportalányok kiválasztását elsősorban az indokolja, hogy a véleményformálók egy része őket – elsősorban Mansont – tenné felelőssé a fiatalok „erkölcsi romlásáért”, végső soron valamiféle felbujtónak tekintve őket; A South Park szerzőjét ezen túl azért kérdezte a riporttervező, mert – mint az interjúból kiderül – fatális módon ő is Littletonból származik, és a Columbine középiskolába járt annak idején – vagyis bizonyos értelemben mértékadó tanúnak tekinthető, legalábbis az iskolai értékrend tekintetében. (1 pont)*
- b) Matt Stone azt állítja, hogy az iskola – amelynek Columbine a típuspéldája – rendszerint kínosan átlagos, a lényege pedig a tanárok, a vezetés által terrorizált megfélemlés-, beilleszkedéskényszer sulykolása. „Ha baromnak tartanak, az is leszek” – mondja Stone, aki tehát ebben a nevelési attitűdben látja a columbine-i tragédia magyarázatát, miközben úgy véli, hogy az alkalmazkodás értékrendjét rendre felülírja az, hogy kiből mi lesz valójában. (1 pont)*
- c) Manson azt állítja, ő a hatalom félelmeinek megtestesítője. A columbine-tragédia az ő meglátása szerint az Egyesült Államok konfrontatív, erőszakos beavatkozó politikájának áttételes következménye, amiről azonban a média nem beszél, ellenben állandó félelemben tart azzal, hogy ha nem fogyasztasz, rendre bajod lesz, kiközösítenek. „Az egésznek az alapja az, hogy félemlítsük meg őket, hogy költsenek”. (1 pont)*
- d) A rendező-operatőr hagyja Mansont és Stone-t beszélni, közbevetett kérdései és kommentárjai segítik a két provokatív művész-fenegyerek gondolatmenetét érvényesülni.*

Semmiféle szerkesztési vagy montázsessel nem kérdőjelezi meg, nem cáfolja azt, amit mondanak. Ez arra mutat, hogy fontosnak, elgondolkodtatónak, hitelt érdemlőnek tartja Stone és Manson érvelését. (1 pont)

13. 4 pont

A részlet szerkesztési és valóságfeltáró sajátosságaira alapozva **röviden fejtse ki, értelmezze a mű szerzőjének a feldolgozott témával kapcsolatos alkotói magtartását, ahhoz való viszonyát!**
(4 pont)

Helyes válasz:

Az érvelés színvonalától és a felhasznált érvek relevanciájától függően 0–3 ponttal értékelendő a következő – vagy a részlet jellemzőivel igazolható – egyéb megállapításokra támaszkodó válasz:

– *A film riportere egyben a film szerzője, aki a témához kapcsolódó vélekedéseket és álláspontokat gyakran erősen szubjektív, szarkasztikus narrátorszövegekben véleményezi is. Miközben rámutat az események háttérének ellentmondásosságára, riportalanyai kiválasztásában provokatív, társadalmi tabukat feszegető alkotói hozzáállást tanúsít. A részlet szerkesztési módszerei (párhuzamos és ellenpontos szerkesztés, ellentmondó nyilatkozatok groteszk halmozása és végletekig fokozása) is a bemutatott álláspontok némelyikével kapcsolatos határozottan ironizáló, nyíltan kritikus alkotói attitűdre utalnak. (Különösen a columbine-i tragédia után bekövetkező, az abszurditásig menő iskolai túlkapások bemutatása során.)*

– *További 1 pontot ér, ha a vizsgázó mindebből azt a következtetést vonja le, hogy itt a dokumentumfilmekről rendszerint elvárt, tényfeltáró, távolságtartó, tárgyilagos megközelítéstől eltérő, erősen szubjektív, a személyes véleményt nyíltan felvállaló és kreatív megoldásokkal – esetenként akár a manipulatív eszközöktől sem visszariadó – alkotói magatartást tapasztalhatunk.*

MÉDIA MINIÉSSZÉ (maximum 15 pont)

14.

Egészítse ki az egyes állításokat az alábbi kifejezések alkalmazásával (vigyázzon arra, hogy az egyes kifejezéseket nem sorrendben és nem mindig a helyesen ragozott formában adjuk meg, a kipontozott helyekre pedig adott esetben nem mindig egyetlen szót kell beírni!) (11 pont)

érdeklődés iránya, média, előítélet, változnak, megkérdezi, társadalmi probléma, gazdasági okok, erősítheti, sztereotípiá, hosszabb távon

Készítsen a mellékelt képekhez a romák ábrázolását, médiareprezentációját értelmező kommentárt! (4 pont)

a) A jellegzetes médiaábrázolások tematikája egybeesik magyarországi cigánysággal kapcsolatos....., a romák ábrázolása során igen erőteljes az etnikai címkézés, és gyakran fordul elő, hogy a média az adott ügyben közvetlenül érintettek. (2 pont)

b) A magyarországi romáknak ma a show-biznisz kivételével alig van esélyük arra, hogy a többségi médiában ne mint egy-egy megtestesítői, hanem mint a magyar társadalom integráns szereplői jelenhessenek meg. (1 pont)

c) Bár a magyarországi romák szegénysége nem teszi lehetővé, hogy szólítsa meg őket a kereskedelmi média vagy a reklámpar, áttörést valószínűleg az jelent majd, ha is megjelennek. (2 pont)

d) A média még az egyes műsorok szakmai-etikai korrektsége esetén is az a közvetített anyagok összességéből kibontakozó sztereotipikus képpel. (2 pont)

e) Erős összefüggés van a fontosnak tartott kérdések és a közönség között. A média meghatározza azokat a fogalmi, érvelési, gondolati kereteket, amelyben ez a diskurzus zajlik. A különböző csoportokkal szembeni sztereotípiák és előítéletek egy sorozat vagy televíziós műsor hatására. Az árnyalt és sokoldalú társadalom képének bemutatásával csökkenteni tudja a szemléletmódok zártságából és információk hiányából táplálkozó sztereotípiákat. (4 pont)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Helyes válasz:

a) A jellegzetes médiaábrázolások tematikája egybeesik a magyarországi cigánysággal kapcsolatos **(sztereotípiákkal)**, a romák ábrázolása során igen erőteljes az etnikai címkézés, és gyakran fordul elő, hogy a média **(nem kérdezi meg)** az adott ügyben közvetlenül érintetteket. (2 pont)

b) A magyarországi romáknak ma a show-biznisz kivételével alig van esélyük arra, hogy a többségi médiában ne mint egy-egy (társadalmi probléma) megtestesítői, hanem mint a magyar társadalom integráns szereplői jelenhessenek meg. (1 pont)

c) Bár a magyarországi romák szegénysége nem teszi lehetővé, hogy (gazdasági okokból) szólítsa meg őket a kereskedelmi média vagy a reklámpar, áttörést valószínűleg az jelent majd, ha (mint fogyasztók) is megjelennek. (2 pont)

d) A média még az egyes műsorok szakmai-etikai korrektsége esetén is (erősítheti) az (előítéleteket) a közvetített anyagok összességéből kibontakozó sztereotipikus képpel. (2 pont)

e) Erős összefüggés van a (média által) fontosnak tartott kérdések és a közönség (érdeklődésének iránya) között. A média meghatározza azokat a fogalmi, érvelési, gondolati kereteket, amelyben ez a diskurzus zajlik. A különböző csoportokkal szembeni sztereotípiák és előítéletek (nem változnak) egy sorozat vagy televíziós műsor hatására. Az árnyalt és sokoldalú társadalom képének bemutatásával (a média hosszabb távon) csökkenteni tudja a szemléletmódok zártságából és információk hiányából táplálkozó sztereotípiákat. (4 pont)

Képenként további 1-1 pontot kap a vizsgázó abban az esetben, ha a képhez készített értelmező kommentár a romákkal kapcsolatos sztereotípiákat helyesen kontextualizálja pl. az alábbiak szerint:

– A roncsautót cipelő, dugig tömött roncsautó egyrészt a romákkal kapcsolatos foglalkozási és életmód-sztereotípiákra rimel (gyűjtögető, kereskedő), másrészt erős metaforája a cigányok reménytelen, szegény-kiszolgáltatott helyzetének (bármikor megbillenő egyensúly).

– A rakétába beültetett roma „mintacsalád” a cigányok „felemelésének” naiv metaforájaként értelmezhető, a frizura, az öltözet azt sugallja, hogy a beilleszkedés, a többségi társadalomba való integráció a romáknak is megadja a kitörés esélyét.

– A „muzsikus cigány”-sztereotípiája sűt a képről (a cigányok „tudnak muzsikálni”) egyszersmind a sokgyerekes roma család/közösség képe, miközben a ház állapota már nem a putrik világát idézi.

– A pápai áldásra váró cigány gyülekezet a cigányok erős vallásosságát idézi fel, de egyben a többségi (katolikus) társadalomhoz tartozás képe is, a romák elfogadásának „ökumenikus” bizonyítéka.